

It daar een
kunnen; en dan
gave. Dit is, op
risc houtieve pro
de valschijn
is aan de door
tig los. Vandaar
m" van Christus
en worden om
niet om de een
morius (de
n Gods impo
en en binnen
elen, wat maalt
de eenheid in
een bloote ma
ag (dat lijkt nar
het klopt op de
van Gods wa
moriospost in de
rige, thans reeds
bezoekt, de
vooreel jaren, de
gewoest was en
die hoek van
en, gelukkig, ook
en die had ook
a komt het won
Teilige Geest
dan was alles
ar — dat was
orde persoon mi
ze 73-jarige gold
nu, zij bezat
de theologie
nu wel bijzonder
is symptoom een
nauw en lange
de logica wordt
gelijk geacht, dat
madegaven soms
oekt is nog alles
uwing samen met
g, die men heeft
a den Geest zie
ook is er samen
semstelling, waar
terieuze" onttrekt
e Openbaringsge
tikel, om het te
ediepten, waar
oeren, een doel,
e, uitkomsten na
de nu de werk
individu. Uij deze
omt dan de ver
enkele losse frag
de evangelische
ng van de zoe
ongelijke, angstige
chijnsel van licht
sche projectielan
t, helaas, telkens
de weerkerende
r sterk: de ware
enheid van God,
u, op van vrucht
en zij leert Cal
ken den troost
hij! Maar de val
ig; en... letter
ze geen „miste
p volgende week
zette, schets, te
K. S.
el van verdelde
de helft van de
ouderlingen
den met de voor
op deze ma
ouderlingen
woord", lees
v.o.: roelen en
2. regel 27 v.o.
n. K. S.

T.

De Heere zal voor
stille zijn. Wat
n kinderen Israëls
Exodus 14: 13-15
de Roode Zee.

Met een sterken arm had de Heere hen uit het
diensthuis uitgeleid, en zij hadden zich heerlijke
dingen gedroomd van het beloofde land, van de
rust en den lust, die ze daar genieten zouden.

In plaats daarvan was het lot voor hen langer
geworden dan het ooit bij de schroeiende tichel-
ovens was geweest.

Nu staan zij voor de zee, welker baren onstuimig
opwoelen, bruisend en daverend.

Achter hen komt Farao opdringen met een zeer
machtig heit.

Is het wonder, dat er een noodgeschrei opgaat?
Doch Mozes, staande in het vast vertrouwen op
de hulp des Heeren, zegt: De Heere zal voor u
strijden.

Zoo leidt de Heere dikwijls Zijn kinderen tegen
de Roode Zee aan. Geen vlucht is mogelijk. De
strijd kan niet ontweken. En... die strijd schijnt
hepeloos.

Maar dan juist toont de Heere een wondervol
God te zijn, die de Schelfzee splitst en Zijn uitge-
leid volk voortleidt in het zoo in leidt in Kanaän.

De Heere zou voor Israël strijden — en intus-
schen moest de kracht van het volk bestaan in...
stille zijn. Wij zouden verwacht hebben, in ge-
bed. Nu, het echte stil zijn, dat Mozes hier be-
doelde, was zonder gebed onmogelijk.

Maar het ziet hier bijzonder op het ziel in
stijl vertrouwen aan den Heere overgeven. Wat
Jesaja later uitsprak: in stilheid en vertrouwen
zal uwe sterkte zijn. Onderworpen, eenvoudig, oot-
moedig, kinderlijk zich aan den Heere overgeven,
en van Hem alles goeds verwachten, zelfs de vol-
komen verlossing in omstandigheden, die geen enkel
uitzicht op redding meer open laten.

Dat blijft ook nu een vaste regel in het Konink-
rijk Gods.

Vrees niet, geloof alleen. Voor den Heere is
de Roode Zee geen bezwaar. En Farao met zijn
maarden en wagenen evenmin. Als gij maar op
Hem vertrouwt.

Wie vreest wankelt, wie op den Heere hoopt en
zich veilig weet in Zijn trouwe hoede, die staat
vast op zijn voeten, al zou het pad door de zee
loopen. Daarom riep Mozes met het korte, bezie-
lende bevel van den legeraanvoerder zijn moede-
loze scharen toe: Vrees niet, staat vast.

En datzelfde laat de Heere ook nu roepen tot
de geleiden der „strijdende" kerk. Dat is het devies
van onzen hemelschen Veldheer: „Vrees niet, staat
vast". Daar is niets waar de Heere meer in ver-
heerlijkt wordt dan in het vertrouwen van Zijn
volk. Maar daar is ook geen zwaarder geestelijke
arbeid dan juist dit stil vertrouwen.

Het wordt aan de Schelfzee geleerd bij brui-
sende baren en opdringende vijanden. Geef u toch
aan den Heere over met al uw zorgen en noden,
met den strijd uws geloofs, met uw worsteling
tegen zonde, wereld en duivel. Vrees niet, staat
vast.

Hoe moeilijk dat vertrouwen is blijkt echter daar-
uit, dat ook Mozes na dat moedig bevel zijn God
smekend aanroep om hulp.

De schat van het vertrouwen droeg de Middelaar
des Ouden Verbonds ook maar in een aarden vat.
Maar de Heere antwoordt: wat roept gij tot Mij?
alsof het nog twijfelachtig ware of ik verlossen
zou. Haast u, zeg den kinderen Israëls dat zij
voortrekken.

Hier zien we hoe bidden en werken, vertrouwen
en doen bij elkaar hooren.

Israëls bedrukte scharen waren eerst gerustge-
steld, want ze hoorden van Mozes: de Heere zou
voor hen strijden en zij zouden stille zijn.

Maar nu opeens blijkt, dat „stilzitten" een ge-
loofsproef van de allereerste orde te zijn. Nu klinkt
het bevel: optrekken, voorttrekken!

Dat is dus: de zee in!

Zoo wordt het geloof beproefd. Als Mozes be-
volen had: rechtsomkeert op den vijand los, dat
zou vreesselijk geweest zijn. Maar dit is nog veel
erger: de gewisse dood in de baren. En toch
ontving het volk genade en kracht om zijn voeten
te zetten in de Roode Zee, zij 'tdan met vreeze
en beving.

De Heere begon niet met een pad droog te
leggen. Israël moest beginnen met optrekken. Maar
zoodra het optrok spleet God de wateren uiteen.
Dat is redding. En die verlossende God, die Al-
machtige en Getrouwe is er nog. Wanneer het
gaat door de wateren, geen nood; voorttrekken!
God zorgt voor het pad.

F. C. M.

KERKELIJK LEVEN.

Modernistische Geloofsbelijdenis. IV.

Het eerste artikel van Dr Hooykaas' modernis-
tische geloofsbelijdenis maakt, gelijk we betoogden,
reeds aanstonds het principiële verschil voelbaar
tusschen het modernisme en allen, die zonder voor-
behoud de apostolische geloofsbelijdenis aan-
vaarden.

Het is een principiële verschil, dat onherroepe-
lijk in twee elkaar bestrijdende kampen verdeelt, al
moge Dr Hooykaas niet zoo militant zijn als zijn
collega Dr J. L. Snethlage.

Tusschen het „ik geloof in den zin van het
leven" en het „ik geloof in God den Vader, den
Almachtige, Schepper des hemels en der aarde"
valt geen kompromis te treffen.

De majesteit Gods verbiedt het.

Dr Hooykaas laat het geloof psychologisch uit
den mensch opkomen. In de toelichting op het
eerste artikel zijner belijdenis schrijft hij: „Toe-
gegeven dat dit nog zeer vaag klinkt, zeer weinig-
zeggend lijkt te zijn. Spoedig genoeg zullen wij
vastere begrippen in het midden brengen. Maar
is het eerste niet dit, ons intuïtief besef, dat alles
doel en zin heeft?"

Hier wordt dus uitgegaan van ons intuïtief besef.
Niet van de openbaring Gods.

Waarschijnlijk zou Dr Hooykaas er bezwaar tegen
hebben, wanneer wij de tegenstelling tusschen zijn
geloof en het onze herleiden tot de tegenstelling
tusschen rede en openbaring.

Er zijn er immers velen, die de intuïtieve besef-
fen niet tot de menselijke rede rekenen.

Wij kunnen dat tot op zekere hoogte billijken.

Gewoonlijk vat men rede niet zoo ruim op, dat
ook het aprioristische, aan alle rede voorafgaande,
er onder valt.

Wij zullen er ons dan ook wel voor wachten
om deze geloofsbelijdenis als rationalistisch te
bestempelen.

Ook zoekt zij haar laatsten grond niet in het
gevoel, zooals Opzoomer het indertijd verstond.
Zowel het spoor van Scholten als van Opzoo-
mer is hier verlaten.

Inzover het modernisme wil zijn een religieuze
richting, welke zich aldoor wijzigt naar de be-
grippen, die in verschillende tijden om den voor-
rang dingen, is deze belijdenis stellig een zuivere
uiting van den modernistischen geest.

Immers de intuïtie, het onmiddellijke besef, wordt
door een steeds groeiend getal denkers als het
hoogste hof van beroep erkend.

Niet alleen wijsgeeren als Lucken en Bergoon,
maar ook anderen zien in de intuïtie de bron der
saamvattende kennis, de grond des geloofs.

Daarmee is echter het tafellaken tusschen mo-
dernisme en positief christendom doorgesneden.

In welke nuances dit laatste zich ook moge
vertoonen, hierin is het eendrachtig, dat het geloof
uit een openbaring Gods moet opkomen.

Ook Dr Hooykaas spreekt wel over den bijbel.

Maar in overeenstemming met zijn standpunt,
hoewel niettemin tekenend, pas op de laatste blad-
zijden van zijn geschrift.

Daar leest men: „onder alle getuigenissen der
menschheid noemen wij den Bijbel als de Gods-
oorkonde die (met hoeveel menselijke dwaling
ook vermengd) van Hem spreekt en als 't ware God
documenteert. De Bijbel, en daarnaast de klassieke
getuigenissen van vromen in elke eeuw, zij spreken
van God, zooals Hij in de menschheid openbaar
wordt; gisteren en heden en morgen en in alle
eeuwigheid dezelfde God in Zijn menigvuldige
openbaring en in zijn persoonlijke liefde".

De Bijbel wordt dus door Dr Hooykaas — en
dat is waarlijk voor niemand onzer een verrassing
— gerangschikt onder de getuigenissen der
mensen.

Die Bijbel is — geheel konsekvent — voor hem
met veel menselijke dwaling vermengd. Hoe zou
het anders kunnen! Een menselijk getuigenis
moet noodzakelijkerwijs met menselijke dwaling
vermengd zijn. Eer kan het verwonderen, dat Dr
Hooykaas dit voor zijn kring nog opzettelijk konsta-
teert. Maar wellicht is dit een verklaring met pre-
ventieve betekenissen, n.l. om te voorkomen, dat de
eenvoudigheid onder de modernisten toch nog eenig-
zins door de orthodoxe bijbelbeschouwing beïnvloed
zullen worden. Zelfs met overbodige duidelijkheid
wordt tegen de orthodoxe Schriftbeschouwing ge-
waarschuwd. Mag dat niet worden aangemerkt als
een bewijs, hoe de intuïtie den modernist zegt,
dat de orthodoxe met zijn Schriftgeloof onwille-
keurig indruk maakt ook op een modernistisch ge-
moed? Is dit niet een onbedoeld en ongezoekt
getuigenis, dat ons algemeen ongetwijfeld christelijk
geloof, ofschoon de rede oordeelend, toch redelijk
is en ofschoon de intuïtie onder haar kritiek stel-
lend, toch niet tegen de intuïtie als zoodanig strijdt?

De uitdrukking van Dr Hooykaas, dat de Bijbel
als Gods-oorkonde God als 't ware documenteert
zal wel een slip of de pen zijn. Men documenteert
een bewering, een stelling, een aanklacht, een be-
toog, een oordeel, maar niet een Persoon. Natuur-
lijk willen wij van deze uitgliding van de pen geen
misbruik maken door Dr Hooykaas toe te dichten,
dat naar zijn meening God als het ware een stel-
ling zou zijn. De bedoeling echter laat zich wel
raden. Het is de Bijbel als menselijke getui-
genis, die aan de Godsgedachte vastheid geeft.
Het is de mensch, die God doet kennen, Hem be-
schermt tegen twijfelende geesten. Hem als het
ware de hand boven het hoofd houdt.

En wanneer dan Dr Hooykaas heel op 't laatst
spreekt van God in Zijn openbaring, dan heeft
„openbaring" hier niet de betekenissen van het zich
als de Transcendente, de boven de wereld Verhe-
vene, openbaren. Zelfs treedt de daad van het
openbaren op den achtergrond om de openbaring
voor te stellen als een resultaat, het openbaar-zijn.
Hier wordt niet gezegd: God openbaart Zich, maar:
God is openbaar. Dat volgt trouwens uit het voor-

afgaande, waar Dr Hooykaas den Bijbel op een
lijn plaatst met „de klassieke getuigenissen der
vromen in elke eeuw" en daaraan toevoegt „zij
spreken van God, zooals Hij in de menschheid
openbaar wordt".

Niet alleen in verband met het gevoelen van
Dr Hooykaas, maar ook met wat men in tal van
andere boeken onzer dagen vindt, merken wij op,
dat men zich niet late misleiden, als men ergens
het woord „openbaring" aantreft. Men is dan al
spoedig geneigd om de gevolgtrekking te maken:
zoo, die auteur staat dus niet op het standpunt
van de rede, subsidiair van het gevoel of de in-
tuïtie, maar van de openbaring.

Dat kan te haastig geoordeeld zijn.

Men dient eerst het woord openbaring, gelijk
hij het gebruikt, te ontleiden.

En dan blijkt menigmaal, dat die term niet de
beteekenis heeft, welke wij er aan hechten.

Als wij spreken van de openbaring Gods bedoe-
len we er mee, dat God een daad van Zich doet
uitgaan, waarin Hij Zichzelf manifesteert. En op
grond van die daad is Hij in Zijn bestaan, Zijn
eigenschappen, Zijn wil openbaar.

Maar anderen leggen er een anderen zin in.

Voor hen is er geen sprake van, dat God den
mensch met een daad tegemoet treedt, waardoor
Hij voor dezen geen vreemde blijft. God openbaart
Zich niet, maar wordt openbaar. Hij is niet actief,
maar passief. De aktiviteit heeft men eer aan den
kant van den mensch te zoeken. Die ontdekt God
in de werkelijkheid van het leven en maakt Hem
dan openbaar.

Natuurlijk schuilt daarachter een pantheïstisch
Godsbegrip.

Dat schuilt er ook bij Dr Hooykaas achter.

Men vergeve het ons, dat wij bij dit punt wel
uitvoerig stilstonden.

Wij bespreken het geschrift van Dr Hooykaas
niet om te trachten door onze kritiek den schrijver
zoo mogelijk tot korrektie te nopen.

Daarvoor staat hij principieel te ver van ons.

Met zulk een hoop vleien we ons niet.

Het is er ons eerst en bovenal om te doen om
onze lezers voor te lichten over de dingen, die
op godsdienstig gebied rondom hen geschieden.

Om hen tot oordeelen in staat te stellen.

En dan kan het tegenwoordig gebruik van het
woord „openbaring" veel verwarring stichten.

Overigens — om nog even op het eerste artikel
van Dr Hooykaas' belijdenis terug te komen —
blijkt eruit, dat naar zijn oordeel het modernisme
de teleologische (van telos = doel) en niet de cau-
salistische (van causo = oorzaak) wereld- en levens-
beschouwing is toegedaan. Het beschouwt het
tegenwoordige leven niet als een mechanische
massaproductie van de vorige eeuwen, terwijl wij
mensen van tegenwoordig weer de natuurwette-
lijke oorzaken zijn van de toekomst, zonder dat
ons bestaan en ons werken een doel hebben. Maar
het heeft een ideaal behouden, wat dit dan ook
moge zijn. De mensch wordt zich bewust aan te
sturen op een doel. Hij wordt niet geleefd, maar
hij leeft.

Dat Dr Hooykaas hiermee den feitelijken stand
van het modernisme te mooi kleurt, gelooven
we niet.

Een zekere idealistische levensstrek is, voorzover
wij kunnen nagaan, ook aan het moderne moder-
nisme eigen.

Indien we niet alle richtingen, waartegenover
wij op grond van onze beginselen positie kiezen,
over één kam scheren, indien wij ze in perspectief
zien, kunnen we dat idealisme zelfs waardeeren.

Aan geen zijde van de principiële kloof staan
zij het dichtst bij den rand en dus naar ons toe
gekeerd, die nog idealistische motieven kennen.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

De stijl van Dr Abraham Kuyper.

In het vorige artikel bespraken we het nieuwe
boek van Dr P. H. Ritter, „De Kritische Reis",
een bundel literaire opstellen in vier hoofdstukken:
De stijl der Ouderen, Hedendaagsche lyriek, Ro-
man en Novelle in onze dagen, De Essay. Van de
studien uit de eerstgenoemde groep trekt uiteraard
onze belangstelling die over den stijl van Dr Abra-
ham Kuyper, en op dit zeer lezenswaardige op-
stel willen we dan in dit artikel nader de aan-
dacht vestigen, zooals aan 't slot van het vorige
werd gezegd. Daarbij is het de bedoeling, zooveel
mogelijk Dr Ritter zelf aan 't woord te laten; we
zullen dus herhaaldelijk citaten moeten geven. Door
plaatsing tusschen aanhalingsteekens zijn die ge-
makkelijk te herkennen.

De geweldige strijd, dien de „Nieuwe Gids" heeft
aangebonden tegen het predikanten-proza van de
vorige eeuw, is geëindigd in een overwinning over
de gansche linie. Onder de vervaarlijke slagen van
Van Deyssel en Kloos zijn ze de een na den ander
bezwegen. „Maar één hebben ze niet klein ge-
kregen, Dr Abr. Kuyper." „Deze theoloog, Dr A.
Kuyper blijft overeind, en hij ontwikkelt zich, ge-
heel buiten elken invloed en elk bespeurbaar con-
tact met de nieuwe, levenwekkende strooming, die